

Поняття та ознаки права.
Джерела права. Система
права та її елементи. Цінність
права.

Що таке право

- Одним з найважливіших різновидів соціальних норм є право. Воно приходить на зміну звичаям, традиціям, релігійним нормам і стає основним регулятором суспільних відносин. Право виникає разом з появою держави. У первісному суспільстві відносини між членами роду регулювалися звичаями, їхню загальнообов'язковість забезпечувала система релігійних заборон. Внаслідок переходу людства до відтворювального господарства та появи надлишкового продукту, система заборон розвивалася. Крім того, ускладнення суспільного життя зумовило необхідність створення нової організації громадського управління — такої, як держава, і появи ефективного виду соціальних регуляторів у вигляді права.

Формування права відбувалося декількома способами.

**По-перше,
держава
санкціонувала
звичаї, що
склалися в
первісному
суспільстві,
примушуючи
населення до їх
виконання.**

**— По-друге, держава
створювала спеціальні
органи (суди), які
відповідали за існування в
суспільстві справедливих
та обов'язкових для всіх
правил поведінки і
забезпечення їх реалізації.
Суди зіграли важливу роль
у створенні правових
норм, пристосовуючи
родові звичаї до потреб
суспільства і створюючи
юридичні прецеденти.**

**— По-третє,
держава сама
сформувала
право у спосіб
утворення
нормативних
актів.**

© **Право** — система загальнообов'язкових, формально визначених норм і правил поведінки, санкціонованих і гарантованих державою.

Системність

- Право є системою норм, тобто, всі правові приписи взаємодіють між собою та мають чітке підпорядкування. Право являє собою не просто набір норм, а цілісну систему взаємопов'язаних і взаємозалежних один від одного правил поведінки. Основу цієї системи складають норми конституції (основного закону), яким не повинні суперечити всі інші норми права.

Загальнообов'язковість

- Загальнообов'язковий характер норм права виражається в тому, що всі члени суспільства зобов'язані виконувати їхні вимоги. Це виявляється можливим тому, що правові норми забезпечуються державним примусом, який проявляється в захисті суб'єктивного права особи.

Нормативність

- Право має нормативну природу. Вона виражається у встановленні в нормах права загального масштабу поведінки, що визначає межі дозволеного, забороненого, обов'язкового.

Формальна визначеність

- Норми права виражено в офіційній формі: закріплено в нормативних правових актах держави (законах, рішеннях судів, прецедента). Ця ознака права оберігає його від довільної зміни та тлумачення, забезпечує йому внутрішню єдність, взаємозв'язок між окремими нормами.

Державне забезпечення

- Дотримання норм права всіма членами суспільства забезпечується державою, її апаратом примусу – армією, поліцією, прокуратурою, судами.
-

Даючи визначення поняттю «право», необхідно зазначити, що воно може тлумачитися по-різному. Якщо мова йде про право на працю, право на життя чи право на житло, то в цьому випадку мова йде про суб'єктивне право. А якщо ми вказуємо, що це — система норм, які регулюють суспільні відносини, то мова йде про об'єктивне право.

ОБ'ЄКТИВНЕ ПРАВО

Система загальнообов'язкових формально визначених норм, які встановлюються та охороняються державою

приклад

законодавство, юридичні звичаї, юридичні прецеденти та нормативні договори, що діють у конкретній державі

СУБ'ЄКТИВНЕ ПРАВО

Можливість конкретної особи на юридично закріплену поведінку

приклад

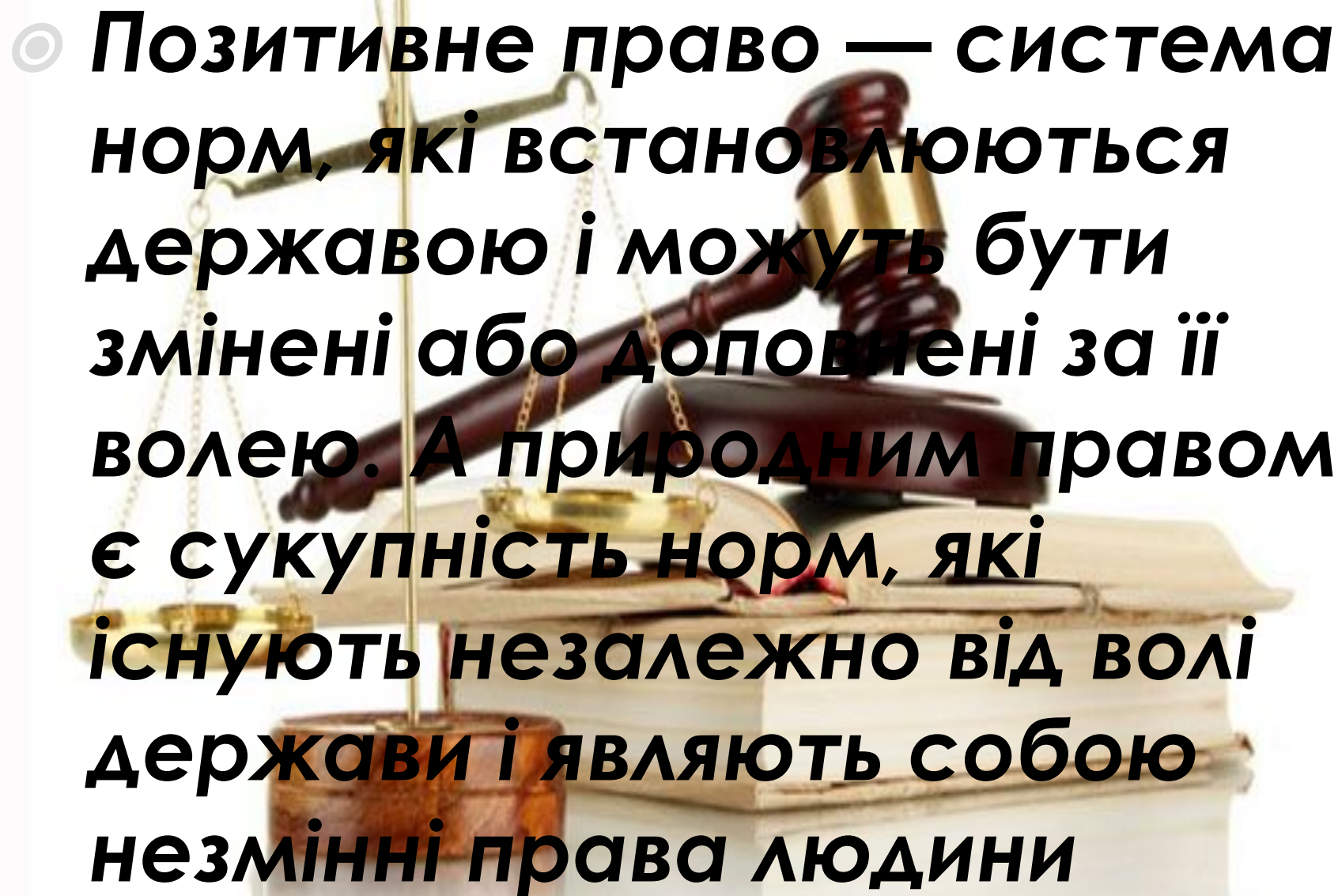
право на свободу слова
право на освіту
право на відпочинок

- ◎ Також розрізняють такі поняття, як природне право та позитивне право.
- ◎ Теорія розвитку норм природного права зародилася в часи античності. У працях Арістотеля і Сократа вказано, що природне право є не чим іншим, як волею вищих сил. Ця ідея отримала нове життя під час французької революції 1789 р., а її ідеологами були Ж. Ж. Руссо та Ш. Л. Монтеск'є.

- ⊙ Як уважають прихильники природного права, воно є обов'язковим для всіх людей незалежно від позитивних законів, через що іноді може суперечити нормативним приписам світської влади. Доктрина природного права переконує в тому, що немає зобов'язання, яке не містило б елементів морального схвалення. Людські закони нечинні, якщо вони суперечать законам Божим.
- ⊙ Затвердження природного права відбулося тільки в середині ХХ ст., після воєнних подій, що потрясли цивілізований світ. Конвенція ООН про права людини вперше закріпила всі природні права людини

A background image featuring a pair of golden scales of justice, a wooden gavel with a brass head, and a stack of several old, leather-bound books. The scales are positioned on the left, the gavel is in the center, and the books are at the bottom. The entire scene is set against a plain white background.

◎ **Позитивне право — система норм, які встановлюються державою і можуть бути змінені або доповнені за її волею. А природним правом є сукупність норм, які існують незалежно від волі держави і являють собою незмінні права людини**

Ознаки права

```
graph TD; A[Ознаки права] --- B[Загальна обов'язковість]; A --- C[Загальний характер]; A --- D[Формальна визначеність]; A --- E[Системний характер]; A --- F[Прийняття тільки державними органами]; A --- G[Підтримка держави]; A --- H[Юридична відповідальність за порушення норм права];
```

Загальна обов'язковість

Загальний характер

Формальна визначеність

Системний характер

Прийняття тільки державними органами

Підтримка держави

Юридична відповідальність за порушення норм права

Норма права та її структура

- ◎ **Норма права** — правило поведінки загального характеру, прийняте органом держави, яке має загальнообов'язкову силу й передбачає відповідальність перед державою у разі його порушення.
- ◎ Поява норми права відображала високий рівень індивідуальної свідомості й культурного розвитку людини, її здатність порівнювати умови і результати своєї поведінки.
- ◎ **Ознаки норми права** — такі ж, що й права в цілому, але норма не має такої ознаки, як системність, оскільки вона регулює групу певних суспільних відносин і лише в сукупності з іншими, узгодженими з нею нормами складає систему права.

Система права

- ◎ Система права — це внутрішня структура права, що визначає певну взаємодію між його елементами — галузями, інститутами та нормами
- ◎ Правові норми, закріплені в законодавстві, що регулюють суспільні відносини, розділяють по галузях для того, щоб було простіше орієнтуватися в різноманітті різних правових приписів. Під галуззю розуміється система інститутів і норм права, що регулюють суспільні відносини одного роду. Між собою окремі галузі розрізняються методами правового регулювання: імперативним та диспозитивним.

Запитання для обговорення

- Ознайомтеся з висловами видатних осіб про право. Що вони мають на увазі? Чи погоджуєтесь ви з ними? Чому?

Рівність прав не в тому, що всі ними користуються, а в тому, що їх усім надано.

Моє право розмахувати руками завершується там, де починається ніс мого сусіда.

Види джерел права

- ◎ Джерела права — способи зовнішнього вираження і закріплення правових норм. Із них ми отримуємо інформацію про зміст норм. Саме завдяки їм ці правила набувають статусу юридичних, отже стають загальнообов'язковими.

До основних джерел права належать:

Нормативно-правовий акт і нормативний договір

- ⦿ В Україні основним видом джерел права є нормативно-правові акти.
- ⦿ Нормативно-правовий акт — це офіційний письмовий документ, прийнятий у встановленому законом порядку і формі уповноваженими на те суб'єктами правотворчості, який закріплює правило поведінки загального характеру, що забезпечується державою.
- ⦿ Всі нормативно-правові акти мають офіційний характер, оскільки вони видаються державою або її окремими органами.

Всі нормативні акти

ПОДІЛЯЮТЬСЯ НА ДВІ ВЕЛИКІ ГРУПИ:

ЗАКОНИ І ПІДЗАКОННІ АКТИ

- ◎ **Закон** — нормативно-правовий акт, прийнятий законодавчим органом державної влади що регламентує найважливіші сфери суспільних відносин і має вищу юридичну силу.
- ◎ **Підзаконний нормативно-правовий акт** — акт, який видається відповідно до закону, на підставі закону для конкретизації законодавчих розпоряджень та їх трактування або встановлення первинних норм.
- ◎ Підзаконні нормативні акти різняться за юридичною чинністю. Юридична чинність підзаконних нормативних актів залежить від становища органів держави, які видають ці акти, їхньої компетенції, а також характеру і призначення самих актів

Визначте, які з цих джерел права діють на території України:

- ⦿ 1. Звичай кровної помсти;
- ⦿ 2. Закон України "Про освіту";
- ⦿ 3. Обряд вінчання;
- ⦿ 4. Договір між Україною та Європейським Союзом про економічну співпрацю;
- ⦿ 5. Звичай ділового обороту;
- ⦿ 6. Трудовий договір;
- ⦿ 7. Цивільний кодекс України.